

Jaana Järretorp
Utvecklare bild och form
040-675 37 24
Jaana.Jarretorp@skane.se

YTTRANDE

Datum 2016-03-07
Dnr 1504013

1 (8)

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remiss. Betänkandet (SOU 2015:88) Gestaltad livsmiljö - en ny politik för arkitektur, form och design

Inledning

Region Skåne välkomnar och instämmer i utredningens syn på att arkitektur, form och design formar människans livsmiljö och kan bidra till en hållbar samhällsutveckling, minska klyftor i samhället och stärka demokratin. Arkitektur, form och design är angelägenheter för hela Sverige. I betänkandet menar utredaren att de föreslagna nya målen ska styra och inspirera regioner och kommuner i genomförandet av en nationell politik. Vidare vill utredaren att den regionala närvaron ska vara stark och att den föreslagna myndigheten ska samarbeta med andra myndigheter, kommuner och branscher. Detta menar Region Skåne är bra, men otillräcklig för att få reellt genomslag för en nationell politik som även arbetar underifrån. Det statliga arbetet och ansvaret bör därför inte koncentreras till en enda myndighet i Stockholm utan måste spridas på fler aktörer och på fler platser i landet.

Yttrande

Region Skåne har ett samordnande ansvar för Skånes utveckling, enligt Lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län. Detta ansvar innebär att utarbeta och fastställa en strategi för regionens utveckling och samordna insatser för genomförandet av denna samt att upprätta och fastställa planer för regional transportinfrastruktur. Region Skåne utgör även en formell remissinstans enligt plan- och bygglagen (PBL) avseende översiktsplaner och enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar avseende riktlinjer för bostadsförsörjning. Region Skånes roll är därmed att verka som koordinator, inspiratör och samlade kraft för Skånes 33 kommuner, myndigheter, näringsliv, universitet och högskolor samt organisationer och

individer. Detta yttrande tar sin utgångspunkt i detta ansvar och dessa förhållanden.

Region Skåne kommer förutom detta yttrande också att lämna ett gemensamt yttrande tillsammans med Regionförbundet Västerbotten och Västra Götalandsregionen.

Sammanfattningsvis är Region Skånes synpunkter att:

- Region Skåne välkomnar synsättet som presenteras i utredningen *Gestaltad livsmiljö* med avseende på arkitekturens, designens och formens roll för att skapa hållbara livsmiljöer och en långsiktig samhällsutveckling, men vill betona vikten av att synsättet även behöver genomsyra andra statliga utredningar och myndighetsuppdrag. Region Skåne ser tydligt en utveckling där långsiktiga kvaliteter riskerar bortprioriteras till förmån för kortsiktiga lösningar på samhällsutmaningar.
- Förslaget om att låta den framtida politiken för arkitektur, form och design verka utifrån ett antal decentrala myndighetsnoder på ett antal platser i landet är bra och är enligt Region Skåne en avgörande förutsättning för en hållbar politik inom området. Det finns flera skäl för detta. En verklig nationell politik för ett område som i så hög grad styr inte bara vår fysiska vardag, måste ha en direkt närvaro och välutvecklade nätverk av aktörer på flera platser i landet, inte som nu endast i Stockholmsregionen. Ett fortsatt ensidigt centralistiskt förhållningssätt riskerar att ge den nationella politiken låg eller ingen relevans i stora delar av landet. Det riskerar också att cementera ett ineffektivt förhållningssätt som inte förmår att bejaka det djupa kunnande och de breda erfarenheter som utvecklats inom olika kommunala och regionala kompetenscentra runt om i landet. Området och dess frågeställningar är komplicerade med flera aspekter inom en rad olika kunskapsområden. Genom en utvecklad samverkan med förslagsvis tre nationella regionalt placerade myndighetsnoder underlättas att kompetens tillgängliggörs och sprids över hela landet.
- Region Skåne ser till skillnad från utredaren att de riktade nationella uppdragen från staten bör ges direkt från regeringen (alternativt den föreslagna myndigheten) utan att gå via samverkansmodellen och Statens kulturråd eftersom området berör olika politikområden.
- Det är positivt att utredningen identifierat Form/Design Center i Malmö som en aktör av nationell vikt. Verksamhetens roll har förstärkts de senaste åren och dess betydelse som den naturliga arenan för publika presentationer, utställningar, debatter, föreläsningar och möten om arkitektur, form och design i Skåne har blivit allt tydligare. Utredningens ansats med regionala aktörer med statliga uppdrag stimulerar också en utveckling kring kommande nödvändig interregional samverkan.

- Det är positivt att utredningen lyfter vikten av att stärka det pedagogiska arbetet och Region Skåne ser tydligt hur Skåne kan vara del i att stimulera utvecklingen inom arkitektur-, form- och designpedagogik. Region Skåne har kunskap om hur designprocessen som metod kan bidra till ny kunskap och kreativt skapande i vid bemärkelse.
- Det är positivt att utreda förutsättningarna för en utvecklingsfond som ska främja arkitektur, form och design i hela landet och ge stöd till exportfrämjande insatser. Region Skåne ser att en sådan fond kan ge goda förutsättningar för att aktörerna ska kunna möta samhällsutmaningarna med lösningar som leder till en långsiktigt god livsmiljö.
- Region Skåne ser förslaget om att öka möjligheten till dispens för innovation och större mångfald som angeläget. För att möta samhällsutmaningarna och samtidigt verka för en långsiktigt hållbar livsmiljö är det avgörande att nya former av byggande kan utvecklas.

Behovet av en arkitekturpolitik

Region Skåne ställer sig positiv till att en ny arkitekturpolitik så som föreslås. Det är viktigt att dessa frågor åter aktualiseras och ges en framskjuten placering på den politiska dagordningen. Skåne, liksom övriga Sverige, står inför en stor omvandling av samhället. Vi ser en stor befolkningsökning, bland annat till följd av flyktingmottagandet, vilket medför behov av kraftigt ökande bostadsbyggande. Ökade samhällsklyftor med människor som står utanför arbetsmarknaden ställer krav på samhällets utformning. Samtidigt medför klimatförändringar ett behov av stora åtgärder för att minimera konsekvenser och anpassa samhället till de förändringar som kommer ske. Dessa samhällsutmaningar kommer bland annat kräva stora investeringar i infrastruktur och bostäder. Höghastighetståg kommer krympa upplevda avstånd mellan många städer. Förtätning med fler bostäder ska bidra till utveckling och tillväxt. Utvecklingen och stödet för vardagens mötesplatser är viktiga för att ge förutsättningar för sociala sammanhang. I detta sammanhang är det viktigt att lyfta arkitekt- och designprocessernas förmåga att skapa delaktighet och stolthet. En socialt hållbar arkitektur-, form- och designpolitik kan öka människors möjlighet till engagemang och påverkan på de förändringar som sker.

I detta sammanhang vill Region Skåne lyfta vikten av att synsättet som presenteras i utredningen *Gestaltad livsmiljö* avseende arkitekturens, designens och formens roll för att skapa hållbara livsmiljöer och en långsiktig samhällsutveckling även förankras i andra statliga utredningar och myndighetsuppdrag. De senaste åren har en rad utredningar presenterats med avsikt att förändra bland annat planprocessen. Direktiven för dessa utredningar har oftast ett syfte avgränsat till att öka bostadsproduktionen vilket medför en risk för att snabba men kortsiktiga beslut premieras.

Helhetsvärden, långsiktiga kvaliteter och delaktighet som är i fokus i *Gestaltad livsmiljö* riskerar att regleras bort.

Region Skånes arbete med arkitektur, form och design

Region Skåne har tillsammans med flera aktörer, universitet och kommuner utvecklat en fördjupad kompetens inom området samverkan. Ett exempel är det sedan tio år fördjupade arbetet med de skånska kommunerna - *Strukturbild för Skåne* - där den kommunala översiktsplaneringen kopplas samman med de regionala utvecklingsfrågorna för att utveckla Skåne på ett hållbart sätt. Dessa och andra erfarenheter hos en rad skånska aktörer skulle kunna användas och tillgodogöras också i ett nationellt perspektiv.

Skåne har en flerkärnig ortstruktur som ger stora fördelar med en närhet mellan arbete, bostad och fritid, mellan stad och landsbygd. Genom att utveckla orternas olika kvaliteter och attraktionskraft är tanken att kunna erbjuda ett brett utbud av utbildning, arbetsplatser och upplevelser. Arkitektur, form och design blir i detta sammanhang avgörande. Skapandet av väl utformade offentliga rum för invånare och besökare och ett kvalitativt bostadsbyggande för olika behov ger förutsättningar för livaktiga orter och kan bidra till att minska klyftor i samhället.

De satsningar som staten väljer att göra inom det föreslagna politikområdet har stor betydelse för vilka initiativ som sedan tas inom olika myndigheter, organisationer och företag. Den tidigare *Framtidsformer* ledde bland annat till satsning på ett arkitekturår (2001) och ett designår (2005). Det var i samband med detta som Region Skåne inrättade Skånes arkitekturpris år 2001, som numera delas ut i samarbete med Sveriges Arkitekter Skåne, samt Region Skånes designstipendier år 2005. Arkitekturpriset och designstipendierna har delats ut sedan dess och sedan tre år tillbaka i samband med ett bredare event där även mångfalds- och miljöfrågor lyfts. Genom att strukturera uppmärksamma aktiva personer inom nytänkande arkitektur och design vill Region Skåne stimulera kreativitet och innovation som stärker Skånes utveckling - ett förhållande som mycket väl även kan överföras på och stödja en nationell agenda inom området.

År 2015 tog även Sveriges arkitekter Skåne och Region Skåne initiativ till en idéävling, *Imagine Open Skåne 2030*. Syftet med detta initiativ är att inspirera arkitektbranschen till att ta del i samhällsdebatten kring de utmaningar vi står inför. Utgångspunkten är en tro att arkitekterna kan och behöver ta plats tidigare i processen – redan då själva samhällsutmaningen formuleras. Tävlingen fungerar som en mötesplats för dialog om arkitektens roll i samhällsutvecklingen och ligger väl i linje med det synsätt som presenteras i *Gestaltad livsmiljö*. Tävlingen pågår fram till våren 2016 och vinnarna presenteras sedan i augusti på *Mötesplats Skåne*.

Region Skåne, Malmö stad och lokala aktörer har sedan tidigare ett väl inarbetat arbetssätt att samverka och samarbeta lokalt, regionalt, nationellt

och internationellt. Exempel på detta är *Southern Sweden – designing life* (Hong Kong Business of Design Week 2014), *Southern Sweden Creatives* - en ny treårig satsning med målet att små och medelstora företag inom kulturella och kreativa näringar ska nå ut internationellt med sina produkter samt *SPOK* (Samtida Produktion och Konsumtion) - en plattform för produktion som syftar till att samla och sprida kunskap om lokala tillverkningsmöjligheter, från slöjd till industri. SPOK har Skåne som utgångspunkt och verkar för en utveckling av lokal produktion och i förlängningen också en mer lokal konsumtion.

Region Skåne har de senaste åren gjort stora satsningar på att stärka den regionala centrubildningen Form/Design Centers roll som den naturliga arenan för publika presentationer, utställningar, debatter, föreläsningar och möten om arkitektur, form och design i Skåne. Förutom att vara en aktiv, synlig och angelägen samarbetspart för Skånes 33 kommuner arbetar verksamheten med att utveckla området för designpedagogik.

Region Skåne ser därför positivt på att utredningen lyfter vikten av att stärka det pedagogiska arbetet och ser tydligt hur Skåne kan vara del i att stimulera utvecklingen inom arkitektur-, form- och designpedagogik också nationellt (sid 139). En studie om designpedagogik för barn och unga finansierad av Region Skåne ger förslag på hur designprocessen som metod kan bidra till ny kunskap och kreativt skapande. Analysen pekar på att designpedagogiken som metod, även i ett vidare samhällsperspektiv, kan vara ett synnerligen bra verktyg för att anta framtida utmaningar. Region Skåne och Form/Design Center, i samarbete med Malmö stad, kan fungera som en kunskapsplattform för ett vidare utvecklings- och nätverksarbete också nationellt.

Föreslagna nationella mål

Det övergripande målet med den nationella politiken för arkitektur, form och design är att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö. Utredningens föreslagna mål stämmer väl överens med Region Skånes syn på arkitekturens, formens och designens viktiga roll för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. För att nå målet krävs att frågorna får genomslag även inom andra statliga utredningar, myndigheter och politiska målsättningar.

Region Skåne ser positivt på att de föreslagna målen ska få betydelse för hur staten ser på kommunala och regionala prioriteringar vad gäller statliga medel som ska fördelas kommunalt eller regionalt. Möjligen kan det med målens föreslagna utformning, bli svårt att följa upp dessa så som utredningen föreslår.

En politik för hela landet

I betänkandet menar utredaren att de föreslagna nya målen ska styra och inspirera regioner och kommuner i genomförandet av en nationell politik

(sid 103 och 124). Vidare vill utredaren att den regionala närvaron ska vara stark och att den föreslagna myndigheten ska samarbeta med andra myndigheter, kommuner och branscher (sid 134). Detta menar Region Skåne är bra, men otillräckligt för att få reellt genomslag för en nationell politik som även arbetar underifrån. Det är därför glädjande att den regionala kompetensen ges en betydande roll i betänkandet. Region Skåne vill dock utmana begreppet ”regional kompetens”. Aktörer runt om i landet agerar på en såväl nationell som internationell arena och är ofta ledande inom sina specialistområden. All denna kompetens bör tas tillvara och i vissa fall ges en formell nationell ställning. Genom att noder runt om i landet tilldelas nationella uppdrag stärks förankringen och nätverken i hela landet, vilket ger bättre beslutsunderlag och en större verktygslåda att hämta idéer från. Dessutom underlättas den långsiktiga implementeringen av den nationella politiken om det är fler aktörer som själva har fått bidra i arbetet. Däremot ser Region Skåne att arbetet inte bör ske inom ramen för kultursamverkansmodellen. De riktade nationella uppdragen från staten bör ges direkt från regeringen (alternativt den föreslagna myndigheten) utan att gå via Statens kulturråd (sid 138).

Det finns goda skäl att utveckla regionala insatser till områden som arkitektur, form och design. Region Skånes regionala utvecklingsstrategi och kulturplan pekar på områdets relevans och betydelse vad avser människors vardag och näringslivets förutsättningar för utveckling. Tillsammans med flera skånska aktörer och kommuner kan Skåne på flera sett sägas vara ledande i landet när det kommer till fältet arkitektur, form och design. Region Skåne har i olika politiska sammanhang också lyft att det bör placeras ett nationellt uppdrag kring frågan i Skåne.

Form/Design Center i Malmö pekas i utredningen *Gestaltad livsmiljö* ut som en möjlig aktör som kan bidra till en nationell hållbar struktur, bl. a i form av regional mötesplats (sid 139). Form/Design Center är en betydande regional mötesplats. Från och med 2016 förstärker Region Skåne uppdraget till verksamheten som då erhåller ökade medel för fördjupad samverkan med universitet och högskola, kommuner och bransch för att utveckla forsknings- och kunskapsseminarier i fyra städer i Skåne.

Ny myndighet

Utredningen föreslår en ny myndighet för att utveckla och driva politiken för arkitektur, form och design. Myndigheten ska samarbeta, stimulera, debattera och följa upp statens förebildlighet och vid behov föreslå nya mål. Region Skåne ser detta som ett intressant förslag som bör kunna medföra att dessa frågor kommer högre upp på agendan och ges en ökad tyngd. Detta är viktigt, inte minst för att Sverige ska kunna hålla en hög profil även internationellt sett. Förutom viktigt för att säkerställa goda livsmiljöer, viktigt ur exportsynpunkt och Sveriges identitet/varumärke som stark designnation.

Region Skåne delar utredarens bedömning att det behövs en tydlig regional förankring för att frågan ska leva, diskuteras och utvecklas i hela Sverige. För att den statliga politiken ska genomföras krävs att den genomsyrar även den regionala och lokala nivån, varför den regionala närvaron behöver vara stark. Det breda perspektiv som behövs för att möta samhällets utmaningar behöver ske på alla nivåer och kan inte täckas in av enbart en centralt placerad myndighet.

Myndigheten ska tillsammans med några andra myndigheter ge vägledning och stöd till utveckling av kommunala program för arkitektur, form och design (sid 166). Region Skåne ser positivt på detta förslag och utgår från att förslaget även avser landsting/regioner, som omnämns i själva beskrivningen till förslaget.

Internationalisering, utveckling och innovationer

Region Skåne ser positivt på förslaget att utreda förutsättningarna för en utvecklingsfond som ska främja arkitektur, form och design i hela landet och ge stöd till exportfrämjande insatser. Region Skåne ser att en sådan fond kan ge goda förutsättningar för att aktörerna ska kunna möta samhällsutmaningarna med lösningar som leder till en långsiktigt god livsmiljö. Detta kan därigenom också möjliggöra att Sverige bibehåller och utvecklar en stark internationell position inom området. Ur ett skånskt perspektiv skulle förslaget ha en stor betydelse för fortsatt utveckling av kunskapen inom hållbar stadsutveckling, ett område där regionen redan idag har ett gott internationellt rykte som genererar såväl exportmöjligheter som turismutveckling. En utvecklingsfond kan innebära att även små och medelstora företag och mindre resursstarka kommuner har möjlighet att genomföra utvecklingsprojekt. Detta är viktigt för att gynna innovationsklimatet och för att hela Sverige ska kunna genomföra politiken i *Gestaltad livsmiljö*. I detta sammanhang är även det föreslagna wild cardsystemet intressant.

Region Skåne ser också positivt på utredningens förslag om att öka möjligheten till dispens för innovation och större mångfald. För att möta samhällsutmaningarna och samtidigt verka för en långsiktigt hållbar livsmiljö är det avgörande att nya former av byggande kan utvecklas. Även här ser Region Skåne en möjlighet att mindre företag med innovativa idéer får bättre förutsättningar att bidra till en mångfald på bostadsmarknaden.

Forskning och kompetenshöjande insatser

Region Skåne delar utredarens bedömning om behovet av säkerställa mångfalden inom utbildningarna inom arkitektur, form och design genom såväl breddad rekrytering som utvärdering av beslutet att avgiftsbelägga studenter utanför Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet. Mångfald och perspektiv utifrån är viktigt för att Sverige fortsatt ska vara i framkant som designnation.

Det är positivt att utredningen identifierar behovet av bred kompetens som viktig för att underlätta samarbete över olika discipliner. De samhällsutmaningar vi står inför ställer stora krav på förmågan att samverka med andra aktörer och discipliner.

Region Skåne genomför som andra offentliga aktörer en stor mängd upphandlingar med koppling till fältet arkitektur, form och design. Som utredningen konstaterar finns behov av att utveckla tillämpningen av offentlig upphandling för att säkerställa en bra kvalitet och samtidigt förenkla för såväl beställare och leverantör. Region Skåne ser därför positivt på förslaget om att stärka kompetensen inom offentlig upphandling och forum för dialog och erfarenhetsutbyte. Likaså att det ska erbjudas metodstöd och handledning för nya upphandlingsformer.

Avslutningsvis ser Region Skåne fram emot att vara en aktiv part i genomförandet av en ny politik för arkitektur, form och design i Sverige och erbjuder fortsatt dialog kring hur detta bäst kan förverkligas.

Maria Ward
Ordförande

Gitte Grönfeld Wille
Kulturchef